

Sene 3

Nisan 1929

No 8-32

HUKUKİ BİLGİLER MECMUASI

Her ayın on beşinde neşrolunur

Kanunu medeni

Kaynaklar üzerinde mülkiyet-Köy ahalisi namına ihtiyar heyetinin dava selâhiyeti

Yazan:

Müderris MUSTAFA REŞİT

1 — Aldığımız bir mektupta, iki kimsenin tasarrufu altında bulunan araziden çıkan ve tapuda tescil edilmemiş olan suların milkiyeti mevzuu bahsedilerek, arazi sahiplerine karşı, köy ihtiyar meclisi azalarının köy ahalisinin her birinden ayrı ayrı vekâlet almadan, bu suyu dava hakkı olup olmadığı, ve borçlar kanununun 13 üncü babına ve hukuk usulü muhakemeleri kanununun 59 ve müteakip maddelerine tevfikân vekâlet verebilecek hükmi şahslardan maksat ne olduğu istifsar edilmektedir.

2 — Kanunu medenin 679 uncu maddesi mucibince bir arazi kimin uhdesinde ise, içinden kaynayan sularda o kimsenindir. Kanunu medeniye göre kaynaklar, bulundukları arazinin mütemmim cüzüdür. Hükümde andan ayrılamaz. Arazi sahibi, kaynakları ancak arazisiyle birlikte ahara temlik veya terhin edebilir. Binaenaleyh hakiki veya hükmi bir şahıs veya köy ahalisi, bir başkasının arazisi dahilinde bulunan kaynaklar, ve bunların husule getirdiği akar sular üzerinde müstekillen milkiyet iddiasında bulunamaz.

Şukadar ki 679 uncu maddenin 2 inci fıkrası mucibince arazi sahibi, arazisinde kaynayan sulardan istifade etmekten ibaret bir irtifak hakkını ahara verebilir. Bu taktirde tapuda tescil edilen mukavelenin hudut ve şumulü dairesinde, irtifak hakkı sahibi, suları kullanır. (Madde 711)

Sulardan istifade selâhiyeti de alelümum irtifak hakları gibi resmi

senet üzerine tapuda kayıt yapılarak iktisap olunur. Binaenaleyh tapuda tescil edilmemiş olan bir mukavele ile veya örfü âdet icabı bu hakkın iktisap edilmesi kabil değildir.

3 — Kanunu medeniye göre, hükmi şahıslar, yaradılış icabı olarak ancak insana has olan hukuktan başka bütün hakları iktisap edebileceğinden diğerinin arazisindeki kaynaklardan istifade hakkını da ihraz edebilirler. Birden ziyade kimselerin hükmi bir şahsiyet vücade getirmeleri için, böyle bir şahsiyet vücade getirme hususunda mutabık kalmaları kâfidir. Şahsiyeti vücade getiren kimselerin vasıl olmak istedikleri gaye iktisadî değilse, yâni istihtaf ettikleri başlıca gaye para kazanmaktan başka bir şey ise 53 üncü maddeye göre bu kimseler tarafından hükmi bir şahıs teşkili arzusu izhar ve bu şahsiyetin gaye ve varidat menbaları ile hariçte ne şekilde temsil edileceklerine dair nizamname yapılmakla hükmi şahsiyet vücade bulur. Bilâkis doğrudan doğruya ve umum namına para kazanmak suretiyle teşekkül eden guruplar 45 inci maddeye tevfikân sicile kaydedilmekle şahsiyet iktisap ederler. Şu halde hukuku amme hükmi şahısları (devlet, vilâyet, belediye) ve ticaret kanunu hükmüne tevfikân teşekkül etmiş olan şirketler gibi mesela muayyen bir arz üzerinde olan sulardan istifade için birden ziyade çiftçilerin teşkil ettikleri cemiyetlerde hükmi şahsiyeti haiz olabilir.

Hükmi şahıslar kanunî uzuvları olan idare meclisleri veya müdirleri vasıtasıyla dava ederler.

Devlet, belediye gibi hukuku amme şahıslarının kimler tarafından temsil edileceği idarî kanunlarla muayyendir.

4 — Hükmi şahsiyetleri olmayan guruplar yâni müstekil bir şahsiyet vücade getirmek üzere aralarında mukavele yapmayarak birleşmiş olan kimseler bu sıfatla hak sahibi olamazlar. Davaya ehliyet kanunu medeni ile muayyen olduğundan (hukuk usulü muhakemeleri kanunu madde: 38) hak sahibi olmağa ehil olmayan bu gibi gurupların davaya da ehliyetleri yoktur.

5 — Bu tafsilâta nazaran gerek büyük (kavmi gayrı mahsurlu) gerek küçük (kavmi mahsurlu) köy veya mahalle ahalisinin veya sair

çiftçiler gurubunun bir arazide kaynayan sulardan umum namına istifadeden ibaret irtifak hakkını, ve hakkı dava selâhiyetini haiz olup olmayacaklarını tayin için kendilerinin hükmî bir şahsiyeti olup olmadığını tahkik etmek lazımdır.

Eğer bunlar hükmî bir şahsiyeti haiz değillerse ancak münferiden veya müştereken bizzat sulardan istifade hakkını haiz olabilirler.

Müştereken bu hakkı haiz iseler 625 inci madde mucibince « hissedarlardan her biri, müşterek menfaatlar için diğer hissedarları temsil » edebileceğinden zaruret nalinde sulardan istifade hakkını şerikleri namına da dava edebilir. (Türk kanunu medenisi şerhimize müracaat, dördüncü kitap sahife: 33) Şu kadar ki bu halde iki alâkadar, velev ki muhtar gibi resmi bir sıfatı haiz olsun, umum namına dava yapamaz. Davada bizzat hak sahibi olanların isimlerini tasrih etmek lâzımdır.

Bilâkis, bu gurupların şahsiyeti varsa namlarına ancak kanunî uzuvları dava edebilir. Münferiden dava ikamesi selâhiyeti yoktur.

14 Mart 1340 tarihli köy kanunu mucibince nufusu yüz elliden fazla olduğu halde belediye teşkilatına malik olmayan köyler hükmî şahsiyeti haizdirler. (madde: 7) ve bu şahsiyeti köy muhtarı temsil eder.

Bilâkis nufusu yüz elliden az olan köyler, köy kanununa tâbi olduğundan şahsiyeti haiz olmadıkları gibi şehir dahilindeki mahallerde ayrı bir şahsiyeti haiz değildirler.

6 — Netice: Nufusu 150 yi geçen köylerin muhtarları, köy namına, dava takip edebilir. Bundan az olan köy veya mahalle muhtarları; köy veya mahalle namına dava takip edemez. Yalnız bu mahalle ahalisi şahsen ve müştereken meselâ digerinin arazisindeki sudan istifade selâhiyetini haiz iseler, bu ahaliden her biri isim ve hüviyetlerini ayrı ayrı tasrih etmek suretiyle, diğer hissedarlar namına da dava yapabilir .

Hukuk Fakültesi müderrislerinden

MUSTAFA REŞİT